

“ ”

Ezin dugu prekaritateaz hitz egin metafora ulertezinekin

Mejillon Tigre

Ane Zubeldiak (Hondarribia, 1994) eta Eider Adeletxek (Pasaia, 1995) osatzen dute Mejillon Tigre kolektiboa. 2016tik 2019ra *Autobiographikal* saioa egin zuten, hainbat emakume poeten lanak biltzen zituen zuzeneko; eta ordutik beste hainbat proiektu ere egin dituzte bakarka. Azken bi urte eta erdian *Hitz Esana* emanaldia eskaini dute herriz herri, eta azken saioa egin zuten maiatzaren 31n, Hendaiko Borderline Fabrikan. Euskarara ekarri dute ingelesezko *spoken word* terminoa, eta zuzenekoetarako eta oholtzarako idatzitako poesia landu dute elkarrekin. Bidean ezaguturiko lagunak ere izan dituzte alboan.

 LARRAITZ FAGUNDEZ OSA DANI BLANCO / ARGIA CC-BY-SA

Sarea gero eta handiago da? Gero eta jende gehiago ari da hitz esana edo antzeko ereduak probatzen?

Zubeldia: Ez dakit orain gehiago dauden, edo orain gehiago ezagutzen ditugun; baina baietz esango nuke. Diziplina bezala identifikatu da, eta bereizi da poesia eredu klasikotik. Giroan ikusten da: erreztaldi klasikoetatik urruntzen diren ereduak ari dira nagusitzen. Programatzaileek ere interesa erakutsi dute.

Adeletx: Monologoek ere hartu dute indarra azkenaldian. Hitz esanarekin, eta oro har, gorputza gehiago agertzearekin beste espazio bat sortu da. Poesiaren munduan hor nonbait baze goen erreztatze edo komunikatzeko molde bat, eta hori erabili dugu gure

erara, ahotsa eta gorputzari garrantzia handia emanda.

Ez zarete agian lehenak euskaraz hitz esana egiten, baina izen hori zeuek jarri diozue. Zer da?

Zubeldia: Batzuetan sentitzen genuen poesia emanaldiak ez zitzaizkigula nahi beste iristen, gu oso poesia zale izanda ere. Horrekin ez dugu esan nahi besteek egindakoa gaizki zegoenik, baina bai iruditzen zitzaigun komunikatzeko gaitasuna falta zela. Eta hitz esanak hori du. Jatorriz *spoken word* da; esana izateko egina den poesia molde bat, zuzeneko-rako. Deklamazioak, esateko moduek, errimak eta gorputzak hartzen dute garrantzia handiagoa.

Adeletx: Baita gaiek ere. Soziopolitikoak dira normalean. Aurretik poesia egiten genuen, bere esanahirik ohikoenean, eta errezeloa genuen zerbait ez ginela guztiz kokatzen ari. *Proesia* hitza erabiltzen genuen, prosatik zuelako... Gure buruari galdetzen hasi ginen zer egin nahi genuen, agian ez zelako liburuetan gertatzen egin nahi genuen poesia molde. Ikertzen hasi ginen eta *spoken word*-a ezagutu genuen. Eta hori zen: horrela errezitu nahi genuen, eredu horrek eskaintzen dituen baliabideekin. Hitz euskarara ekarri genuen eta eroso sentitzen ginen hori egiten genuela esaten. Emanaldi honekin lortu dugun gure lekua topatzea gure sortzeko moduetan.

Testu edo hitz idatzietatik abiatzen zarete poemak sortzeko, edo ahozkotik?

Adeletx: Sortzen dugunean, hitzean baino gehiago, ahozkotasunean pentsatzen dugu. Gidoigintzara eta bakarrizketara jotzen dudala esango nuke. Jende aurrean foku bat izango banu, esan nahi dudana nola esango nukeen pentsatzen dut.

Zubeldia: Hainbat diziplinatan ari gara, eta ikasi dugu identifikatzen zer gai joan behar den hitz esanean eta zer izan behar den beste mota bateko zerbait, poema edo ipuin bat. Hitz esanak bitartekari lana egiteko aukera ematen dizu.

Zer dauka eszenikotik? Zer garrantzia dute hitzek, eta zer gorputzak?

Zubeldia: Garrantzi handia daukana

da nork hitz egiten duen. Guk argi izan dugu, adibidez, ez genuela hitz egingo lehenengo pertsonan potentzialki gure gorputzei gertatu ezin zitzaizkien gauzez. Hau da, ez genuela gorputzuko, adibidez, pertsona migratzaile bat. Halakoei buruzkoak egin nahi izan ditugunean, jaialdiren batean eskatu digutela, beste poeta batzuen testuak itzuli ditugu, eta hala egiten ari garela azaldu. Hori ere bada gorputzea. Poesia erreztaldi ohikoagoetan ere gorputz bat dago erreztatzen, baina nire sentsazioa da askotan ahaztu egiten dela gorputza hor dagoela eta gorputz hori ari dela gauzak esaten, ez beste bat.

Adeletx: Erreztatzaileak gidari lana egiten du: ahotsa erabili, bolumena igo, jaitsi, pertsona bati zuzenean begira-

tu, gorputz oldarkorra edo zaurgarria jarri... Hori hitzaren osagarria da; oso potentea den zerbait gehitzen dio. Ironia paperean ez da agertzen, adibidez, ez bada oso esplizitua. Ahotsak eta gorputzak poesia gorputzen dute, eta guztiz transformatu dezakete.

Zubeldia: Are gehiago, testuak eraldatzen joan dira, eta egunaren arabera

“ ”

*Hizkuntza hedatzen
dugun heinean
bete-betean dagokigu
posizio bat hartzea*

edo gure aldaratearen arabera testu bera ezberdin bihurtu daiteke. Gorputza ez dago egunero berdin, eta hori horrela da, guk nahi gabe ere.

Zuzenekoaz gain, bat-batekoa ere bada orduan, neurri batean.

Zubeldia: Bai. Testuak moldatzen ditugu lekuaren arabera, edo pertsona batek ez dakit zer egin duelako, edo telefono batek jo...

Adeletx: Espazioak ere eragiten du. Jai giroak, adibidez, ez dira erosoak normalean, poesiak arreta behar duelako. Ez gara animatzaile soziokulturalak. Gure hitzek grazia edo negargura eragin arren, kontzentrazioa eskatzen du. Baina jai batzuetan oso giro berezia sortu da. Sortzen denaren parte bat bat-batekoa da, efimeroa.

Autobiographikal-etik Hitz Esan-era, soiltasunera jo duzue, entzuleen arreta zuenganatzeko elementu gutxiago erabiltzera. Ikasketa prozesuaren parte izan da?

Adeletx: Ez dugu inoren arreta geureganatu behar. Hitz nahikoa da, hitz soila. Eta gero gorputza, noski. Errebelazio bat izan zen. Gaur egun su artifizioal etengabeak sustatzen dira, eta testuinguru horretan aldarrikapena ere bada “entzun” esatea. Entzun eta ikusi hasieratik bukaerara. Eta listo, hori da dena. Horren sinplea dirudi, horren zaila da batzuetan.

Zubeldia: Hor ere bilatu dugu oreka. Ez dugu egin nahi ulertuko ez den poemarik, baina entzuleak adi egon behar du ulertzeko. Ezin da dena etengabe murtzikatua eman, ezin da etengabe pop kanta bat egin. Soiltzera ere egin dugu. Hasieran klake zapatak, gitarra, antzerkia... Gero konturatu ginen poemek ez zutela hori behar, eta ikusleak eskertu egiten du adi egoteko ahalegina egin izana. Ezin dugu saiatu ikus-entzunezkoek bezala arreta geureganatzen, beste zerbait delako. Oholtza gaineko literaturak edo eszenikoek orokorrean, gaur egun, eskaini dezaketena denbora tarte bat da ikus-entzunezkoetatik urrun.

Spoken word-ean gai sozial eta politikoak erabili ohi direla esan duzue. Zuentzako gai mota hori jorratzea hautua dela esango zenukete?

Adeletx: Ezinegonak aurretik zeuden, eta hortik abiatuta gai zerrenda egin genuen.

Zubeldia: Gai batzuek asko sutzen gaituzte, baina ez zuten balio idatzizko poema formal baterako. Astunegi geratzen zen, edo *panfletoegi*. Ez gaude *panfletarismoaren* kontra, baina momentu jakin batzuetarako dira; desberdinak dira manifestazio baten bukaerako testua, edo iritzi zutabe batekoa, album ilustratu, poema liburu batekoa... Bakoitzak bere estiloa eta funtzioa ditu. Guk gai horiei buruz hitz egin nahi genuen jendeari iristeko modu batean, konektatzeko. Etxebizitzari buruzko poeman, adibidez, *akumulazio* hitza erabili dugu, eta funtzionatzen du beste era batera esateko nazkatuta gaudela etxebizitzaren prezioarekin eta egoerarekin. Esplizituki nazkatuta gaudela esateak baino hobeto funtzionatzen du, hori horrela beste toki batzuetan esaten delako, eta esan behar delako. Baina horrelako emanaldi batean beste era batera esan behar da, helburu berdinarekin.

Poemek komunikatzeko gaitasuna izan behar dutela esan duzue. Nola hitz egin gai politikoez eta konplexuez modu zuzenean, literaturatik?

“ ” Ezin da dena etengabe murtxikatua eman, ezin da etengabe pop kanta bat egin

Zubeldia: Umorea izan da tresna nagusia. Elementu arruntak, komunak, edo jende gehienak bizi dituenak hartu ditugu askotan. Adibidez, Ikeako mahai bat. Nork ez du Ikeako mahai bat etxean? Eta nork ez luke nahiago gereziendozkoa, baina ezin du erosi? Gure artean edo lagunekin izandako elkarriketetatik ere atera dira poema asko, informaltasunetik eta ahozkotik. Zerbait idatzi dugunerako, askotan, gure arteko bromak izan dira lehenago. Eta beste plano batean, ikusleak ematen die konplexutasuna bere bizipenetatik gauza sinpleei. Onena da jendea etorri denean emanaldi ostean esatera hitzak jarri dizkiogula aspalditik izan duen sentsazio bati, edo nola esan ez zekien zerbaiti.

Adeletx: Emanaldiko testuak, zehazki, landuta daude gaiei zeharka edo ezohiko bideetatik heltzeko. Nola esan zerbait umeen sexu abusuez, heteronormaz, turismoaz edo etorkizunaz, eta entzulearengan eragin ukigarria izan? Guretzako beste nonbaitetik iristen asmatzea da magia, jolasa eta efektua sortzea dira gure helburua, eta ez horrenbeste panfletoa edo diskurtsoa. Sentsazioak, uneak, irudiak eta katarsiak bilatzen ditugu. Hala ere, zuzenak ere bagara hizketan. Ezin dugu prekarietateaz hitz egin metafora ulertezinekin, prekarietatea salatu nahi badugu. Mezu edo sentsazio irisgarriak bilatzen ditugu, eta ondorioz hizkuntza ere bai, ahozkotasunetik eta entzulearen ulermenetik gertu kokatzen dugu. Eta gorputzak eta espresio molde horrek asko laguntzen du edukia edo emozioa irisgarri egiten. Edonola ere, ahozkotasuna aipatu dugula, kasu guztietan hizkuntzarekiko arduraz egin behar dela uste dut. Ez gaude, adibidez, *euskañola* arduragabekieriaz erabiltzearen alde. Sinisten dugu malgutasunean, ahozkotasunera hurbildu behar garela, hitz ulertezinetan gelditu gabe. Baina hizkuntza zabaldu nahi badugu idazketan, errespetua zor diogu.

Arduraz jokatu behar dela uste duzue? Hizkuntza komunikagarria egin eta ahozkotasunera hurbildu nahi izateak, badirudi, gure egoera soziolinguistikoa gaztelaniaz egiteko joera dakarrela.

Adeletx: Zaila egin zait muga horretan ibiltzea, eta sufritu ere egin dut horrekin momentu batzuetan. Badakit nire erreferenteek, eta ez soilik erreferente kulturalak, nola transmititu diguten hizkuntza, nola ireki dituzten bide berriak eta nolako ahalegina egin duten irisgarri egiteko. Gaur eguneko idazle edo abeslari askok ere bai. Guk ere nahi dugu hizkuntza modu apurtzailean erabili, eta ahozkotasunera hurbiltzen, termino berrietan igeri egiten, gaztelaniara jotzeko arriskua hor daukagu. Gure emanaldietan ere egin ditugu halako gauzak: gaztelania erabiltzea grazia egin nahi izateko, adibidez. Gero, kanpotik ikusita... Horrek ez gaitu konbentzitzen. Saiakerak egin ditugu hizkuntzarekin, hizkeren laborategi bizi bat da ahozkotasunetik idaztearena. Batzuetan gustura gaude atera denarekin, beste batzuetan ez, eta horrela ikasi dugu. Hanka sartu daiteke bidean, baina kontua da egiten ditugun saiakeretan euskararekiko ardura dagoen edo ez. Auzi hau oso garrantzitsua da, zeren joera ez dago oso argi gaur egungo proposamen kulturaletan, eta kultura gizartearen isla da. Ni, pertsonalki, oso arduratuta nago eta atera beharreko gaia iruditzen zait. Hizkuntza hedatzen dugun heinean bete-betean dagokigu posizio bat hartzea. Kontua da "horrela hitz egiten dut" esatea ez dela nahikoa; kontua da zer egingo duzun "horrela hitz egiten dut" eta "zer eta nola esan edo eman nahi dut" horien artean.

Irratian ere aritu zarete, eta horrek proiektzioa du sare sozialetan, bideo labor forman. Nolako poesiak funtzionatzen du sare sozialetan?

Zubeldia: Errazkeriek, eguneroko bizitzak eta gai oso emozionalak.

Adeletx: Jendeak entzun nahi duena esateak. Deserosoa ez denak. *Ni-tik gu-ra* idazten dugu normalean, esperientzia pertsonaletik *gu-ra* zuzenduta. Baina *gu* asko daude. Gauza batzuk sinpleki jende gehiagok bizi izan ditu; adibidez, aitona-amonei buruz hitz egiten baduzu jende gehiagori iritsiko zaio. Irratira horrelako gaiekin joan behar duzu. Beste gauza bat: lehen 30 segundoetan esaten duzun horretan *clickbait*-a ez badago, jendeak ez du ikusten. Ez dugu *clickbait*-

“ ”

**Gure buruari galdetzen
hasi ginen zer egin
nahi genuen, agian
ez zelako liburuetan
gertatzen egin nahi
genuen poesia moldea**

ik egin nahi, baina konturatu gara hasieran deklamazio modukorik ez badago, gantxorik ez badago, bideoa pasa egiten dela. Batzuetan gure politikaren aurkako gauzak egiten ikusi dugu gure burua. **Zubeldia:** Argi ikusi dut poema batzuek, nire gustukoagoak, bigarren edo hirugarren kapa bat zutenak, ez dutela

sareetan horren ondo funtzionatu. Konplexutasun maila igotzeak zuzenekoan funtzionatzen du, baina sareetan ematen du ezetz. Iritzia emateari dagokionez, sare sozialetan zaila egiten zaigu polarizazio sinpleak ekiditea eta konplexutasuna ematea gaiei.

Adeletx: Egon daitezkeen esperientzia eta iritzien artean bat da gurea, bizipen propio bat. Ez dugu ezer absoluturik esan nahi. Poesiak hori biltzeko balio du. Bideoek badute alde on bat: jende askori iritsi zaizkio batzuk, baita inoiz poesia iritsi ez zaion jende bati ere; esaterako, erdaraz egiten duten herriko gazteek bidali dizkidate. Baina, bestalde, konturatu gara beti ez dugula zerbait esateko. Irratiaren erritmoan, astero edo bi astean behin ezin da esateko zerbait izan, eta gainera modu honetan landua. Eta esateagatik esateko, agian hobeto atsedena hartu. Jakin behar da isiltzen. ●

Ikusi →

Duela urtebete, Amillubiren festa egun batean, ARGIAk Mejillon Tigre kolektiboaren saioa filmatu zuen. Egileek hala eskatuta, artxiboa gordeta eduki du ARGIAk, eta orain, berriz ere haiekin hitz egin da, printzipioz emanaldi gehiago egingo ez dituztelako, bideo hura argitaratzea erabaki da.

labur.eus/pkafminp